

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MAANEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Claus Eskildsen og H. Lausten-Thomsen

INDHOLD:

Jørgen Paulsen:

Om nogle danske Kunstnere og deres Billeder
fra de slesvigske Krige.

Sønderjyllands Kredittforening

Haderslev

Banken for Brørup og Omegn
Aktieselskab

Kontortid 10—12 og 2—4
BRØRUP

Køb dansk Arbejde!

Sparekassen for Randers By og Omegn

Kontortid 10—1 og 3—5
„Telefon 3310 (4. Linier).“
Randers

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10—3 Telefon 516 og 517
Skanderborg

Spare- og Laanekassen for Fros og Kalvsland Herreder.

Kontortid 9—12 & 2—5
RØDDING

Haderslev Amts aut. Destruktionsanstalt

Telefon Hammelev 32.

Selvdøde og syge Dyr afhentes overalt i Distriktet.

*Støt de
sønderjydske Indsamlinger*

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør
Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717
KØBENHAVN

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- og TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

Spare- og Laanekassen

i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101

Kontortid: 10—1 og 2½—5½.

Graasten Bank ^A/_S

Kontortid 9—12 & 2—5
Lørdag 9—1

GRAASTEN

Spare- & Laanekassen
for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856
Reservefond ca. 1½ Million

Carl J. Ulrich & Søn

Aktieselskab
Haslev - Telefon 600

Horsens Landbobank ^A/_S

Kontortid 9½—2 og 4—5
HORSENS

Smith & Co. ^A/_S

Cykler og Cykledele
en gros
ODENSE

Reserveret

„B“.

Snoghøj ^A/_S Gymnastik-
højskole
Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
5 — — Vinterskole.
Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Om nogle danske Kunstnere og deres Billeder fra de slesvigske Krige.

Af Jørgen Paulsen.

BILLEDER spiller med Nutidens tekniske Fremskridt paa Fotograferings- og Reproduktionsomraadet en stadig større Rolle som Oplysnings- og Underholdningsfaktor. En hel Flod af illustrerede Blade breder sig hver Uge ud til de fjerneste Afkroge af Landet, Filmsforestillinger er ved at være dagligdags Kost for en Mængde Mennesker, og der er næsten ikke den, der ikke selv fotograferer. Alle ser paa Billeder, lærer af dem og underholdes gennem dem.

Men det er sjældent, at saadanne ad rent teknisk Vej fremstillede Billeder fremkalder, hvad man kalder personlige Oplevelser hos Beskueren, d. v. s. griber og rører Sindet hos vedkommende, saa der fremkaldes en indre Spænding; dertil ligger de nok den nøgterne Virkelighed for nær.

Anderledes med virkelige Kunstværker, Malerier, Tegninger o. l. Ligesom Digterværker kan de byde paa Værdier, der ud over selve Tilblivelsestiden, baade nu og i Fremtiden, kan gribe og forædle Sindet hos det enkelte Menneske som hos et Folk og ligefrem blive af Betydning for et Folks aandelige Udvikling. De har mere end »aktuel« Værdi. Ved saadanne Skildringer er der ind imellem Tingen eller Begivenheden og Billedet deraf stukket et Mellemlid, i Modsætning til hvad der gælder ved et Fotografi, — en Personlighed, som ser med sine egne Øjne og bearbejder det sete udfra sit eget Sinds Indhold, en Kunstner.

Det er sandsynligt, at saadanne Malerier ikke gengiver Virkeligheden saa nøje, som et Fotografi eller en Film vilde gøre det. Til Gengæld kan de, alt efter Kunstnerens Personlighed, være af en Ægt-

hed i Indhold, taget som Helhed, der giver dem Værdi langt ud over det at skildre noget bestemt, — ganske ligesom Digte og Romaner!

* * *

Ethvert selvstændigt og nogenlunde udviklet Kulturfolk har sin nationalt betonedede Malerkunst. For vort Vedkommende vil vi her ikke glemme at nævne vor Landsmand fra Blaakrog og Blans, *C. W. Eckersberg*. Han var den, der herhjemme først af alle gjorde Malerkunsten dansk i Sind og Skind, viste Vejen ud i Naturen, den danske Natur, (som i det lille Billede af Renbjerg Teglværk ved Flensborg Fjord) og formaaede at finde Skønhed i det jævne og fordringsløse, der nu engang er vort Folks særlige Kendemærke. Stort set er Eckersberg Skaberen af den danske Malerkunst, der bevidst valgte sine Emner: Landskaber, Søstykker og Folkelivsbilleder, ud af det, eget Land og Folk kunde byde paa. Fra hans Dage traadte Kunsten i Danmark i Folkets Tjeneste paa en ganske anden Maade end før. Det skete slet ikke i Modsætning til andre; tværtimod, Eckersberg overførte det, han havde set og lært i Udlandet, til dansk Jordbund, omarbejdede det til ret og rigtig Brug herhjemme.

I samme Aandedræt som Eckersberg er der Grund til at nævne en anden Mand, der har haft en væsentlig Indflydelse paa Skabelsen af en national, dansk og nordisk Kunst, nemlig *N. L. Høyen*. Han var ganske vist ikke Maler. Men som Kunstkritiker kæmpede han i Tale og Skrift drabeligt for de danske Farver og gennemheglede ved hver Lejlighed alt det udanske, som en Del Malere var ivrige efter at hjembringe fra deres Ophold og Rejser i Udlandet. Hør blot Tittlerne paa nogle af hans Foredrag! »Om Berettigelsen af den Fordring, at Kunsten skal slutte sig til Folket«; »Et Folks Forpligtelse til at værne om sin Kunst«; »Om Betingelserne for en skandinavisk Nationalkunst-Udvikling!« Hans kraftige Ord var det, som gav de unge »nationale« Kunstnere Selvtillid og kunde faa én af de bedste af dem (*J. Th. Lundbye*) til at udbryde: »Hvad vi skjulte for ikke at blive latterlige, det taler man nu højt om...«

Jævnside med vort store Digterkuld i første Halvdel af det 19. Aarhundrede, med Navne som Oehlenschläger, Grundtvig, Ingemann, H. C. Andersen o. m. fl., var et helt Slægtled af unge Kunstnere, tildels oplært af Eckersberg og paavirket af Høyen, med til at give vor Kultur et dansk Indhold som vel aldrig før i vor Tilværelse som Folk og Nation. Det var Folk som *J. Th. Lundbye*, *P. C. Skovgaard*, *Chr. Købke*, *Constantin Hansen*, *N. W. Marstrand*, *J. V. Sonne*, *J. Exner*, *C. Dalsgaard* m. fl., Navne, der nok er værd at mindes, naar Talen er om et lille

Kapitel af vor nationale Kunst. Hvor træffende saadanne Malere har ramt netop en folkelig Indstilling og gennem deres Værker givet Udtryk for noget lodigt dansk, tør man maaske udlæse af den Kendsgerning, at deres Malerier den Dag i Dag, næsten 100 Aar efter, betaales meget højt paa danske Kunstauktioner.

* * *

Store historiske Begivenheder har oftest nedfældet sig saavel i skrevne Beretninger som i billedlige Fremstillinger. Begge »Kunstarterne«, baade Fortællingen og Billedet, har det ved sig, at de kan spænde fra den mest nøjagtige og historisk rigtige Gengivelse til en Romans og et Fantasibilledes ganske uhistoriske Indhold. Og det er noget, der tiltaler baade Forfattere og Kunstnere.

De slesvigske Krige, Trearskrigen 1848—50 og Krigen 1864, hævder en central Plads i det danske Folks Historie. Deres Sejre og Nederlag har hver for sig været med til at forme vor Tilværelse som et selvstændigt Folk i moderne Forstand. Ligesom Bøgerne om Krigenes Gang og Enkeltperioders Forløb, saaledes er Billederne fra Krigene et interessant og belærende Stof, ikke blot om selve Begivenhederne, men ogsaa om Samtiden og dens Mennesker.

* * *

Paa Baggrund af det, der ovenfor er nævnt om unge danske Kunstneres Indstilling, er det næsten selvfølgeligt, at 1848 maatte virke som en Fanfare for en Række af dem, ikke blot i den Forstand, at de var rede til at forevige Kamphandlerne paa Lærredet, men ogsaa til om nødvendigt at give deres Liv i Fædrelandets Tjeneste. De skilte sig herved ikke ud fra Folket som Helhed, der netop blev grebet af den ægte og begejstrende Fællesskabsfølelse, man har givet Navnet »Aanden fra 1848«. Et Kig i Maleres Dagbøger og Breve fra disse Aar overbeviser os om Dybden af deres nationale Ansvarsfølelse og Offervilighed.

* * *

En hel Række af de unge Malere i København meldte sig 1848 som frivillige og gennemgik en kort militær Uddannelse, inden de blev sendt ned til Kampens Land. En af de ivrigste var den knap 30-aarige *Johan Thomas Lundbye*. I Breve til sin Moder og sine Venner jubler han over Udviklingen i de spændende Martsdage: »— — det er, som det var hver Dag Fest, saa dejligt er det at iagttage det nye Liv og Del-

tagelsen for Danmarks Vel og Hæder« eller i Dagbogen fra den 27. Marts: »Idag gaar foruroligende Rygter fra Holsten. Gid jeg var Soldat og derovre (ved Grænsen), nu er der ingen Ro eller Tanker for Maleri«. Om sin gode Ven P. C. Skovgaard, der efter Casinomødet valgtes som en af Kunstnernes Delegerede, siger Lundbye i et Brev: »Ogsaa han har lagt Arbejdet tilside, vi er begge i denne Tid kun Muskelterer, begge ivrige i at benytte denne Exercerskole til at lære saa ordentligt som muligt, hvad der fordres af en Soldat, for senere at kunne tjene Landet som saadan eller atter kaste os over Kunsten, som Onustændighederne ville medføre det.« Til en anden af Vennerne, Lorens Frølich, der opholdt sig i Rom, giver han i Aprildagene en kort Beretning om den spændende Tid og om »— — hvordan det virkede ind paa vor kjære Dønt. Det dræbte den næsten ganske, nej holdt! sygt var Livet i Kunsten, som i Alt herhjemme, og de yngre Kunstnere vare færdige at fortvivle, da kom disse Begivenheder, og jog dem fra Arbejdet og nu have de med Iver, større end Studenternes, det tør jeg sige, gennemgaaet en Exerceerskole, og mange af dem, og jeg selv med staae parate til at træde ind i Arméén som Underofficerer«. Den 15. April, altsaa 6 Dage efter Slaget ved Bov, lyder Marchordren. »Paa Mandag Morgen over Korsør og Sønderborg til Rendsborg. Jeg staar i 3. Bataillons 2. Comp., hvor ogsaa Major Blom og Svønn (Grundtvig) er med som Frivillig; vi gaae glade bort, da Krigsskuepladsen jo unegtelig i denne Tid er det Sted, hvor der er bedst at være. — —«

Vi vil lige følge Lundbye til Vejs Ende. Den 18. April 1848 forlod han sammen med en hel Række andre frivillige København paa Dampskibet »Iris«. Mange Venner og Slægtninge var mødt til Afskeden paa Toldboden. Lige før Skibets Afgang tegnede P. C. Skovgaard, der ikke rejste med, i sin Skitsebog nogle indtagende Soldaterportrætter af sine bedste Venner, deriblandt først og fremmest Lundbye. Den 19. April kom »Iris« til Sønderborg, hvorfra de frivillige straks sendtes til Flensborg. De kom ikke med i Slaget ved Slesvig, Paaskedag den 23. April, men fulgte med paa Hærens Tilbagetog mod Nord. Den 25. April holdt Lundbyes Afdeling Hvil i Bedsted, hvor den skrækkelige Vaadeskudsulykke indtraf, der gjorde Ende paa Malerens unge Liv. En Pyramide Geværer faldt ved et Uheld omkuld, et af Geværerne gik af og Kuglen gik igennem Hovedet paa Lundbye, der døde paa Stedet. Han blev begravet paa Bedsted Kirkegaard, indsvøbt i et Dannebrogssflag, som Præsten forærede, og fulgt til Graven af seks gode Venner og Landsbyens Folk.

Blandt dem, der rejste med Damperen »Iris« og fulgte Lundbye til Kirkegården, var bl. a. Maleren *Carlo Dalgas*, en Broder til Hedeopdyrkeren. Som frivillig havde han med Liv og Lyst deltaget i Excer-

citsen paa Fælleden sammen med Lundbye, Skovgaard, Exner, Frederik Barfod og flere. I en lille Skitse har Dalgas tegnet den gribende Scene, da Lundbye sænkes i Graven paa Bedsted Kirkegaard. I det hele taget foreligger der fra hans Haand en Række udmærkede og friske Tegninger og Akvareller fra Krigsaarene, forestillende, dels hans Soldaterkammerater, dels forskellige Scener fra Livet i Felten. De er, ligesom en Række Breve til hans Moder, smaa livagtige Kildestykker til Trearskrigens Historie.

Carlo Dalgas kom til at deltage i hele Krigen. I Slaget ved Isted blev han haardt saaret og laa derefter nogen Tid paa Augustenborg, der var indrettet som Lasaret. Senere førtes han til København, men efterhaanden som han kom sig, længtes han stærkt efter at komme tilbage til Fronten. I September 1850 døde Broderen Ernesto efter et alvorligt Saar, som han havde faaet i Kampen ved Mysunde den 12' September. I November var Carlo igen ved sit Kompagni, nu som Premierløjtnant. Krigen var i Hovedsagen forbi; kun af og til kom det til Smaafægtninger i Sydslesvig. Ulykkeligvis blev Dalgas Nytaarsaften under en af disse Smaakampe ved Møhlhorst ramt af en fjendtlig Kugle i venstre Tinding og alvorligt saaret. Uden at være kommet til Bevidsthed døde han d. 2' Januar 1851 og blev begravet ved Siden af Broderen Ernesto paa St. Michaelis' Kirkegaard i Slesvig. Begravelsen foregik fra Domkirken under militær Honnør. Feltpræsten Høyer-Møller holdt Talen. Grundtvig skrev et Digt til Tidsskriftet »Danskeren«, da Carlo faldt; det indledes med:

Atter brast et Led i Kæden,
Vennekæden ungdomsvarm — —

og i tredie Vers lyder det:

Kjærlig mindes skal de Kjække,
Kunsten blødte først og sidst.
Fandt imellem Odd og Egge
Kun til Lysglimt stakket Frist.
Lundbye tungt det var at miste
Ved den bratte Offerdød,
Dalgas kæmped med de Sidste,
Maled Nyaarsaften rød!

Men Lundbye og Dalgas var ikke de eneste Krigsdeltagere blandt Maalerne. Historiemaleren *F. C. Lund* var med som frivillig lige fra Begyndelsen, deltog i Slaget ved Bov d. 9' April 1848 og ved Fredericia d. 6'

Juli 1849, da han blev haardt saaret. Han er Mester for en Række Tegninger og smaa Malerier med Emner fra Feltlivet; de vakte Opmærksomhed og blev i Lithografier spredt viden om. Kendt er ogsaa hans store Maleri »Episode af Slaget ved Fredericia«, hvor man ser de danske Soldaters Fremrykning gennem de dugvaade Rugmarker. I Forgrunden standser et Par af dem op ved en saaret Fjende, der ligger løftet paa den ene Albue foran deres Fødder.

Men den bedst kendte af Malerne fra Treaarskrigen er vel nok *Jørgen Sonne*. Som Barn i Napoleonskrigenes Tid var hans Drengfantasi blevet stærkt opflammet af Begejstring for den store Soldaterhelt, og han havde alt i sine unge Aar kastet sig over Slagmaleri. Paa hans udpræget stemningsbetonede Gemyt virkede nu Krigsudbruddet i 1848 som »Trompeten, der vækker en gammel Dragonhest«. Han var for gammel til selv at deltage som Soldat, men han fik af Overkommandoen Tilladelse til at færdes frit, hvor Hæren kom frem. Og han brugte Tilladelsen godt. Der gaar adskillige Fortællinger om hans frygtløse Færden i den værste Slagtummel, om hvorledes han kunde sidde uforstyrret i Kugleregnet med sin Skitsebog og om hvordan han midt under Fredericiaslaget i den tidligste Morgenstund spadserede rundt mellem Skanserne for at gøre sine Maleriagttagelser.

Hans begejstrede Fædrelandskærlighed gjorde ham til en lys Skildrer af Krigens Lidelser og Strabadser. Man læser ligefrem Sejren ud af hans Billeder. Enkeltepisoderne træder altid tilbage for Skildringen af Helheden; derfor er det heller ikke enkelte Soldaters Mod og Tapperhed, der belyses gennem hans Malerier, meget mere hele Slagets Gang. Hans Færden i Overkommandoens Nærhed har ligesom givet ham et Overblik over Situationen i de enkelte Tilfælde, og det forstaar han at udnytte i sine Malerier. Enkeltmotiverne føjer han nærmest kun til for at variere Billedernes Indhold og Liv. Hvad den maleriske Udformning angaar gælder det samme som for Billedernes Indhold. Helheden forstaar han ofte at ramme, men Enkeltheder kan være ret svage. Forgrunden maa man ikke gaa altfor meget i Sømmene. Det, der ligger længere tilbage, lykkes meget bedre for ham, hvadenten det nu som i Billedet fra Slaget ved Fredericia, er Luften med Morgensolens første Skær, de disede Bakkekamme eller Krudtrøgens Smaaskyer, der kommer igen i flere af de mest kendte Billeder. Altid gælder det, at man føler Malerens Evne baade til at fortælle en Begivenhed og til at skildre Naturen. Og trods Billedernes Præg af romantisk Stemning ses det dog let, at de er fyldte med Selvpoplevelser paa de væsentlige Punkter, det gælder baade Dybbølslaget 1848, Fredericiaslaget 1849 og Istedslaget 1850, tre af hans Hovedbilleder. Da han mange Aar senere genoptog Slagmaleriet i Billedet »Morgen efter Slaget ved Isted«, føler man mere af Digteren

i Sonne. Det selvoplevede, »Aanden fra 1848«, er ligesom udvisket og vejet for det mere vemodige og blide, der altid følger med Alderen. 1864 laa jo ogsaa derimellem.

Den mest produktive af Treaarskrigens Malere var utvivlsomt *Niels Simonsen*, i alle Henseender meget forskellig fra J. V. Sonne. Heller ikke han var sen til at tage af Sted, da Krigen brød ud. Endnu mere end Sonne var han Slagmaler af Profession, og han følte vel nærmest Krigen som noget, der endelig gav ham en Chance paa hjemlig Grund. Gennem hans Billeder kan man følge saa godt som enhver nogenlunde betydningsfuld Episode i hele Krigen, lige fra Slaget ved Boy d. 9' April 1848 til Stormen paa Frederiksstad d. 4' Oktober 1850. Og dertil er han Mester for en Mængde Tegninger fra Soldaterlivet, som, lithograferede i Masser af Eksemplarer, vandt stor Udbredelse og megen Popularitet i Befolkningen. Er hans Tone hjemlig og ofte typisk dansk i disse sidste Arbejder, kan det ikke nægtes, at nogle af hans Malerier bærer Præg af, at han i sine yngre Dage havde lært hos fremmede Slagmalere (særlig Franskmanden Horace Vernet) og i Nordafrika (Algier) og andre Steder havde oplevet Kampscener, der i Voldsomhed og Brutalitet nok overgik, hvad han kunde blive Vidne til paa vore nordlige Himmelstrøg. Baade i Billedernes Indhold og Farve er der stundom noget fremmed og ikke helt hjemligt. Og saa kan det danske dog ofte bryde frem hos ham som hos ingen anden. Et af hans bedste Billeder »Bivouak efter Slaget ved Slesvig« hænger i Øjeblikket paa Sønderborg Slot (udlaant fra Statens Museum for Kunst).

I Modsætning til Sonne lægger Niels Simonsen netop stærk Vægt paa Skildringen af Enkeltepisoder i Slagene. Det er ofte Nærkampe han maler og Heltebedrifter, han vil forevige (f. Eks. Ritmester Würtzen tilbageerobrer med sine Dragoner to danske Kanoner i Slaget ved Slesvig, 2' Jægercorps' Kamp i Mosen ved Oversø d. 24' April 1848, Batteriet Jessens Kamp ved Nybøl Mølle d. 28' Maj 1848, Bajonetangreb i Slaget ved Fredericia o. s. v.)

Endnu et Navn blandt de Kunstnere, der har givet sig af med Emner fra Treaarskrigen bør nævnes, selvom han ikke var aktiv Krigsdeltager. Det er Billedhuggeren *H. V. Bissen*. Født i Slesvig, med en holstensk Fader og sønderjydsk Moder, fik han tidlig det nationale Modsætningsforhold at føle. Han selv valgte klart dansk. Under Paavirkning af Høyen brød han midt i sin Kunstnerbane helt nye Veje for dansk Billedhuggerkunst, saaledes at den blev en Fortolker af Samtiden og dens Mennesker. Thorvaldsen er stadig det store Navn i dansk Billedhuggerkunst, men han stod hævet over Folkelivet, paa Kunstens Olymp, som det er blevet sagt. Bissen derimod bragte Billedhuggerkunsten ned paa Jorden, midt ned i Folket. Og det havde Treaarskrigen sin store Andel

i. Efter Slaget ved Fredericia opfordredes der til at rejse et Sejrsmonument, og Bissen udførte »Den danske Landsoldat efter Sejren« i Fredericia. Det var noget uhørt, at en Landsoldat, en Mand fra det menige Folks Midte, saaledes blev Symbol for en national Begivenhed, det betød et helt Gennembrud for den folkelige Retning indenfor dansk Kunstliv. Foruden »Landsoldaten« er Bissen bl. a. Mesteren for Krigergravmonumentet i Fredericia og det store Krigsmindesmærke »Istedløven«, oprindeligt sat paa Flensborgs gamle Kirkegaard over de faldne fra Istedslaget d. 25' Juli 1850, men 1864 ført bort til Berlin af Tyskerne og opstillet i Officerskolens Gaard ved Lichterfelde. Der har flere Gange, ogsaa i den allersidste Tid, været talt om, at Istedløven skulde tilbagegives til Danmark. Smukkest og rettest vilde det vel være at genopstille den paa dens oprindelige Plads i Flensborg. Bissen, Grænse-landets egen Søn vilde sikkert være mest glad ved en saadan Løsning.

* * *

Som over hele Tiden omkring Treaarskrigen er der over det her omtalte Kunstnerkuld, af hvilket mange selv drog i Krig, et Fællespræg af lyse Forhaabninger om Sejr. Tidsaanden æggede Kunstnerne, og det kom til at præge deres Billeder, der foruden at skildre Krigsbegivenhederne, derved fortæller os noget om Tiden og dens Menneske.

* * *

Hvilken Forskel i 1864! Dannevirke og Dybbøl havde ikke meget af det, der kan fænge og begejstre et Malersind. Og en Række Nederlag er ulige vanskeligere at skildre end en Række Sejre. Trods heltemodig Indsats blev 1864 først og fremmest i Befolkningens Sind Nederlagets Aar med Splittelse, Bitterhed og Skuffelser. Vi hører ikke noget om »Aanden fra 1864«, ingen Soldatersang som »Dengang jeg drog af Sted«, ingen samtidige Krigsbilleder af unge, begejstrede Kunstnere.

Sonne levede stadig, men med hans stemningsbestemte Gemyt fulgte, at han ikke i særlig Grad kunde beskæftige sig med Begivenhederne i denne Krig. Den tunge Modgang evnede hans Pensel kun daarligt at skildre. Og saa var han jo nu en ældre Mand, der ikke personligt kunde være med i Felten som i Treaarskrigen.

Simonsen var mere realistisk indstillet. Hans Billeder af Tilbagetoget fra Dannevirke og Kampen ved Sankelmark hører til det bedste, han har malet af Krigsbilleder. Men en hel Revy over Krigsbegivenhederne som i 1848—49—50 kunde der nu ikke fra hans Haand blive Tale om.

Først da det mere romantisk prægede, monumentale Historiemaleri

fik en Blomstringsperiode i sidste Fjerdedel af det 19' Aarhundrede, i nogen Grad vel betinget af Brygger J. C. Jacobsens rige Gaver og Oprettelsen af det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg, fremkom der en ny Genre Billeder med Emner fra de slesvigske Krige. Det var nu særlig Heltene, man kastede sig over, og Resultatet blev bl. a. den store Række af monumentale Officersbilleder i Helfigur eller som Hoftestykker, der fik til Huse i Frederiksborg-Museet. Blandt Maler-navnene er der her mest Grund til at nævne *Otto Bache*. Hans Billeder vidner om en stærk Fædrelandsfølelse, hvilket da ogsaa træder klart frem i hans Memoirer. Hvor han nævner, at han blev kasseret paa Sessionen i Krigen 1864, spørger han: »Men hvorfor gik jeg ikke frivilligt med?« Og han føjer til: »Ja, det burde jeg have gjort, og senere har jeg følt, at det havde været min Pligt, og fortrudt, at jeg undlod det Den egentlige Grund var vel den, at jeg dengang ikke ret havde Følelsen af, at sit Fædreland skylder man Alt, og jeg har senere, da jeg kom til at male Billeder fra Krigen, følt det som det mørke Punkt i mit Liv. At disse Billeder blev gode, skyldes vel det, at de blev malet under store Anfægtelser« Med Billeder som Soldaternes Hjemkomst 1849, Oberst Max Müller ved Sankelmark Sø, Kong Cristian IX besøger Skanse Nr. 2 paa Dybbøl Natten mellem den 22' og 23' Marts 1864, og andre som dem, der er gengivne her i dette Hefte, kan man roligt sige, at Bache har tilbagebetalt den »Gæld«, han selv følte, at han skyldte sit Land.

*En Række Clichèer til Billederne
i dette Hefte er velvilligst stillet
til Raadighed af Det nationalhi-
storiske Museum paa Frederiks-
borg, Gyldendalske Boghandel-
Nordisk Forlag og Chr. Erichsens
Forlag,*

1848 - 1849 - 1850

1. „Landsoldaten“.
(Fredericia)

Sejrsminde for Slaget ved Fredericia d. 6 Juli 1849. Udført af den i Slesvig fødte Billedhugger H. V. Bissen 1850. Monumentet forherliger den menige danske Soldat fra Treaarskrigen og hæver ham til et Symbol for en stor national Begivenhed. Det betød et Gennembrud for en ny, folkelig Retning indenfor dansk Billedhuggerkunst. Bissen er ogsaa Ophavsmand til „Istedløven“, der blev rejst paa Flensborg gamle Kirkegaard over de faldne i Slaget ved Isted, men efter 1864 ført til Berlin.

2 Maleren Johan Thomas Lundbye som Soldat.

Tegnet af Vennen P. C. Skovgaard ved Afrejsen fra København til Sønderjylland med Dampskibet „Iris“ den 18' April 1848. — Otte Dage senere blev Lundbye dræbt ved en Vaadeskudsulykke under et Hvil i Bedsted, hvor han ligger begravet.

Lundbye er Typen paa den begejstrede unge Maler, der i 1848 lagde Penselen til Side, fordi han følte, at der var noget, som var mere nødvendigt i Øjeblikket, nemlig som Soldat at være med til at forsvare Fædrelandet.

Ved samme Lejlighed tegnede Skovgaard lignende skitseagtige Portrætter af fire andre af Vennekredsen: Carlo Dalgas, Svend Grundtvig, Blom og C. Lütken.

3. Reservesoldater paa Marchen.

Maleri af N. F. Habbe 1851 (Frederiksborg).

Stemmingsbillede præget af den Blanding af Romantik og Virkelighed, som var karakteristisk for „Aanden fra 1848“. Alt, fra den unge Kvinde, der lig Moder Danmark rækker den fyldte Feltflaske til de tørstige Soldater, til Landskabet med Kæmpehøjen i Baggrunden tolker løftet Danskhed.

4. Reservesoldatens Afsked.

Malet af F. Vermehren 1819 (Frederiksborg).

Her fremstilles en alvorfuld Afskedsscene, der mere beherskes af Sorg og bange Anelser for hvad der forestaar, end af Løftelsens Aand fra 1848. Maleren, der deltog som frivillig i det første Krigsjaar, har i den følsomme Skildring, der er fri for al Brovten, fundet en jævn og stilfærdig dansk Tone, der klinger godt sammen med den lavloftede Bondestue.

5. Angrebet fra Dybbøl Bjerg den 5' Juni 1848.

Maleri af J. V. Sonne 1849 (Frederiksborg).

Man ser de danske Soldaters Stormløb ned ad Bakken og over Vejdiget frem mod Tyskerne. Det hele gaar saa let; Slagets Alvor mærkes næsten ikke, trods den brændende Gaard og Husdyrenes Forvirring. Sonne var den begejstrede Patriot, der havde for meget af Napoleonstidens Helteideal i sig til at kunne blive en mørk Skildrer af Krigen. Sejrglansen overstråler alle uhyggelige Sider. Derfor er Sonne ogsaa først og fremmest Trearskrigens Skildrer.

Mange Træk i Billedet (de flygtende Køer, de flyvende Gæs, Storken, der i sin altfor store Omsorg for den brændende Rede, kommer for nær til Flammerne, og Hunden, der trofast vogter Indboet i Vejkanten), minder os om Sonne som Folkelivsskildrer.

6. Fra Slaget ved Fredericia den 6' Juli 1849

De danske Troppers Udfald og Stormen paa Skansen ved Igum Vejen.

Malet af J. V. Sonne 1850 (Frederiksborg).

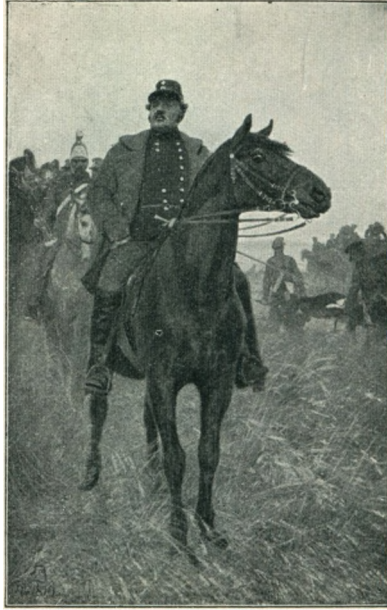
Det er Helheden, Sonne lægger Vægt paa. Soldaten er kun et Nummer, det er Kolonnen, den danske Hær, der rykker frem i fuld Overbevisning om Sejr. Bemærk den smukke maleriske Udførelse af Taagen, Krudtrøgen og Bakkekammene i det fjerne.

7. Bajonetangreb i Slaget ved Fredericia.

Malet af Niels Simonsen 1850 (Frederiksborg).

Forskellen fra Sonnes Billede foroven er meget iøjnefaldende. Niels Simonsen lægger netop Hovedvægten paa Enkeltepisoderne, Kampen Mand imod Mand som her. Derfor er ogsaa Forgrunden meget mere bearbejdet i Detailler end hos Sonne.

**ø. General Bülow,
„Sejrherren ved Fredericia“.**

Malet af Aug. Jerndorff 1890 (Frederiksborg).

Et Eksempel paa de monumentale Heltebilleder fra dansk Historiemaleris romantiske Periode i Slutningen af det 19. Aarh.

Bülow var født i Nustrup. Sine sidste Aar henlevede han paa Sandbjerg i Sottrup Sogn, hvor han døde 1858. Han blev begravet paa Dybbøl Kirkegaard.

**9. Generalmajor Olaf Rye,
„Helten fra Fredericia”.**

Malet af Aug. Jerndorff 1895 (Frederiksborg).

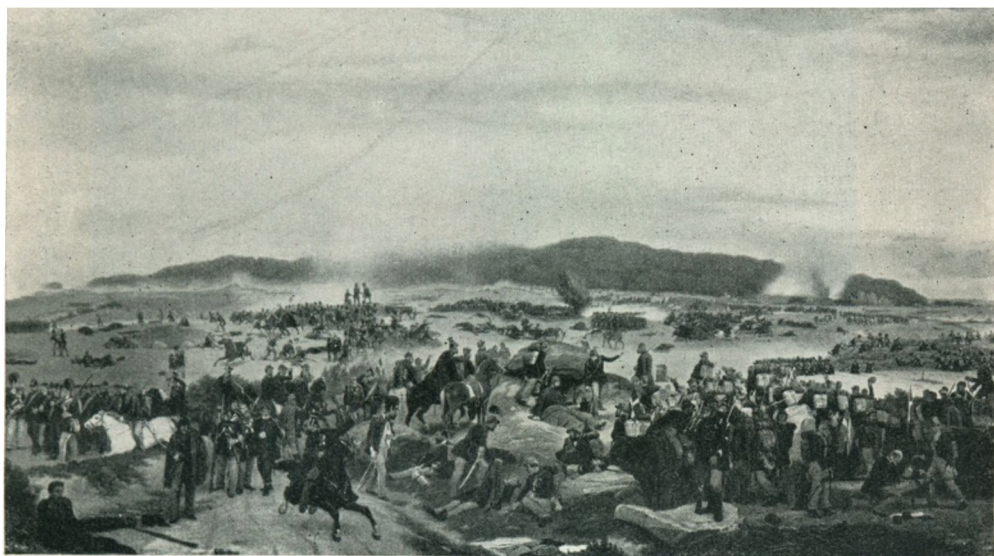
Olaf Rye var Nordmand af Fødsel, men havde tjent sig op i den danske Hær, som en sjældent dygtig og afholdt Officer. Han faldt i Slaget ved Fredericia under Angrebet paa den berømte Treldekanse. Tabet af den forguede Soldat vakte Sorg i baade Hæren og Folket.

10. Scene fra Soldaternes Hjemkomst til København 1849.

Maleri af Dav. Monies 1850 (Frederiksborg).

En Landsoldat mødes med sin Familie ved Helligaandskirkens Port ud til Vimmelskaftet. Lidt tilbage staar en ung, sorgklædt Kone med sit Barn ved Haanden; det var ikke alle, der vendte hjem. Hendes Tilstedeværelse understreger en Modsætning, som ofte anvendes af Genremalere for at gøre Billedindholdet mere følelsesbetonet.

11. Slutningen af Slaget ved Isted den 25. Juli 1850.

Malet af J. V. Sonne 1852 (Frederiksborg).

Sonne er ogsaa Mester for et andet stort Billede, der viser Slagets Begyndelse i den regn-tunge Morgen. Her, hvor Sejren hælder til de danske Vaaben, falder et lyst Solstref hen over Valpladsen og afklarar Scenen med de rytmisk ordnede Grupper af Soldater.

12. Generalløjtnant Krogh,
der havde Overbefalingen i 1850.

Malet af Otto Bache 1889 (Frederiksborg).

Krogh var født paa Aastrup ved Haderslev. Hans Navn er særlig knyttet til Sejren ved Isted

13. General Schleppegrell.

Malet af Otto Bache 1896 (Frederiksborg).

Som Rye var Schleppegrell Nordmand af Fødsel. Han blev dødelig saaret ved Øvre Stolk under Slaget ved Isted.

14. General de Meza

Malet af Aug. Schiøtt 1850 (Frederiksborg).

Paa de Meza hvilede det tunge Ansvar for den danske Hærs Tilbage-trækning fra Dannevirke d. 5'-6' Februar 1864. Med Mandsmod stod han imod de Storme af Forbitelse, der rejste sig over hele Landet; end ikke Forræder-Navnet undsaa man sig for at knytte til ham.

Men Kong Christian IX skænkede senere dette Portræt til Frederiksborg Museet og tilkendegav dermed sit Syn paa den omstridte Mand, hvem han ønskede at give fuld Oprejsning og Anerkendelse.

15. Episode af Tilbagetoget fra Dannevirke den 5' – 6' Februar 1864.

Malet af Niels Simonsen 1834 (Frederiksborg).

Sejgt og trofast slæber Soldaterne deres kære Kanon med tilbage ad de snedækkede, islagne Hulveje. Der er ingen opgivende Nedslaaethed hos disse Mænd, der maaske netop havde oplevet deres Livs største Skuffelse. Det er rigtig danske Soldatertyper, Simonsen her har levendegjort.

16. Træfningen ved Sankelmark den 9' Februar 1864.

Maleri af Niels Simonsen 1835 (Glorup).

Ved deres heltedmodige Modstand som Hærens Bagtrop sikrede Københavnerne og Vendelboer her Tilbagetoget til Dybbølstillingen. Paa dette Billede er der bl. a. Portrætter af Generalmajor Max Müller, den unge Historiker Jens Paludan-Müller og Malerne Th. Philipsen, H. Schwensen og Aumont.

17. I Dybbøl Skanser April 1864.

Malet af J. V. Sonne 1871 (Frederiksborg).

Den tunge Modgang og Nederlaget laa det ikke for Sonnes Sind at skildre. Hverken indholdsmæssigt eller malerisk naar hans enkelte Billeder med Emner fra 1864 op ved Siden af dem fra Treaarskrigen.

18. Ottende Brigades Modangreb ved Dybbøl under Stormen den 18' April 1864.

Skitse, udført af Vilh. Rosenstand (Frederiksborg).

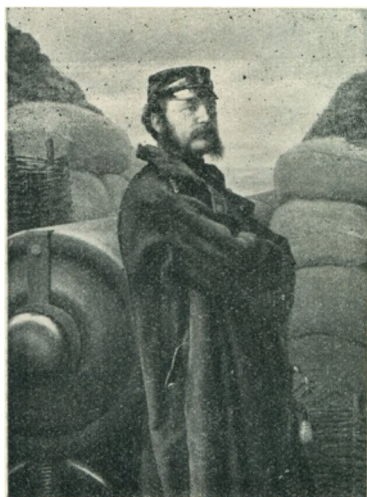
Ved det tapre Modstød, ottende Brigade foretog op imod Dybbøl Mølle, vandtes der Tid til Troppernes Overgang til Als. I Spidsen for Tropperne Oberst Scharffenberg.

19. Ombord paa Fregatten „Niels Juel“ under Søslaget ved Helgoland den 9' Maj 1864.

Malet af Chr. Mølsted 1897-98 (Frederiksborg).

I Baggrunden tilhøjre ses det østrigske Flagskib „Schwarzenberg“ i Brand. — I 1864 beherskede den danske Flaade endnu Østersøen og kunde samtidig blokere de tyske Nordsøhavne.

20. Premierløjtnant Anker,

staaende i Skanse II under Dybbøls Belejring. Løjtnant Anker er den fremmeligste Repræsentant for alle Dybbøls heltmodige Forsvarere. --

Malet af N. C. Hansen 1865 (Frederiksborg).

21. Admiral Suenson

staaende paa Kommandobroen paa Fregatten „Niels Juel“ under Søslaget ved Helgoland. Det kraftfulde, mandige Portræt er malet af Otto Bache 1882 (Frederiksborg).

Haslev Gymnasium - *Kostskole for Dreng*

Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen.

Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

Købmandsskolens Medhjælperkole

Etaarig Dagkursus, der slutter med statskontrolleret Handels-eksamen, begynder 14. August (Særklasse for Elever med Handelsmedhjælpereksamen).

Program og Oplysninger: Julius Thomsensplads 6, 4. Sal, Tlf. C. 8974, København V.

Foreningen til unge Handelsmænds Uddannelse

Poul Pedersen
Landsretssagfører
Vejle

Støt dansk Industri

Adda

Korsetterne virker slankende, sidder eminent og er behagelige i Brug.

Aktieselskabet

Glud og Marstrands Fabriker

Uplandsgade 20

DANIA

GASAPPARATER

OG GASOVNE

Mest besparende Fabrikat

Gymnastikhøjskolen

i Ollerup

Højskole for Mænd fra 3. Novbr. til 30. Marts med Lederuddannelse i Gymnastik, Svømning, Idræt, Boldspil og Ridning. Skoleplan med Oplysninger - ogsaa om Amtsunndrætstøtelse og Hjælp fra Elevforeningen - ved

NIELS BUKH

Silkeborg Husholdningsskole

Statsanerkendt m. Barneplejeafd.

Moderne Skole, smukt beliggende. Alm. og elektr. Køkken, Centralvarme, Bad. 5 Mdr. Kursus beg. 4. Maj. Maanedakursus i Barnepleje alene afholdes 1. April. Progr. sendes. SYNØVE LUND

Ladelund Landbrugs- og Mælkeriskole,

Brørup St.

5 Mdr. Landbrugskursus Nov.-Marts
9 — do. Novbr.-Juli
8 — Mælkerikursus Sept.-April
Uddannelse af Kontrolassistenter.
J. C. Overgaard.

ALS Husholdningsskole SØNDERBORG

5 Mdr.s Kursus fra 4. Novbr. og 4. Maj Grundig praktisk og teoretisk Undervisning i al Husholdning, Stuepige-gerning, Syning, Vævning og Havebrug. Understøttelse kan søges. Specielle Vævekursus paa 1-10 Maaneder paa gode Betingelser.

Tlf. 970 y

Johanne Hansen.

Støt de

sønderjydske

Indsamlinger

S. K. H.

Marie Christensen

Hjemmebageri & Conditori
med Thesalon

Bispetov - Aarhus
Telefon 1939 - 3222

Bojesen

Axelsen & Thomsen

Aktieselskab.

Slotsgade 10—12. Telefon 1565.

SLAGELSE.

Alfred Jørgensens Forlag

Jern og Staal

Vandkunsten 6. København K.

Møblerfabriken **METRO** - Aarhus - Danmark

Manometre, Termometre m. m.

Brønnums Kafé

Tordenskjoldsgade 1. — Telf.: 365 — 9688

KØBENHAVN

Anton Jahn

Desterport

Centralkompagniets

Frø til Mark og Have

Grundlagt 1889

Støt dansk Industri

Det kgl. octr. alm.
**Brandassurance-
Compagni**

Stiftet 1798

— tegner
alle Arter
af Skades-
forsikring

Hovedkontor:

Højbroplads 10
København K.
Tlf. Cent. 447

Reserveret

„1850“

Jacobsen & Saabyes Eftf.

Kolonial en gros

Nyhavn 43

Tlf. Centr. 7832 - 7652

København K.

G. BELLING

Jægersborg Allé 23

Tlf. Ordrup 735 - 736

Frugt - Grønt - Konserver

Indmeld Dem i

„Historisk Samfund for Sønderjylland“

og tegn Abonnement paa

„Sønderjysk Maanedsskrift“

Sønderjydsk Teglinde

Nordre Fasanvej 217 - København N.
Telf. C. 4520 - Tage 1700 - Tage 1717

Facadesten, flammede Sten, Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler

Forlang **Gulvtæpper**

fra

Sønderjydsk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf 644. Kontor: Parkallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 - 807 - 808

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested

Graasten
Teglværk

GRAASTEN

Skal man til og fra

benytter man

Sønderjylland

Sydfynske Jernbaner

Støt

de sønderjydske
Indsamlinger.

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrøkon-
trollens selvvrkende Kontrol.
Antager Frøavlere

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn og Foderstoffer

Esbjerg

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-
Komfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkelovne

Ribe Kaminer

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)
Grundlagt 1848

Charlottenlund Travbane

Løbedage i September den: 3 - 7 - 10 - 14 - 17

Totalisator — Musik — Restauration

AKTIESELSKABET

RANDERS REBSLAAERI

RANDERS

Ja - men
Jrmas Kaffe
smager bedst

Friskbrændt paa egne moderne Brønstener.
Cari Schepier, Kbhvn. Eto., 1895
Egen Import

Over 350,000 Hjem

er Venstres Blade Landet over tilsammen daglig Gæst i, og i de fleste af disse Hjem læses ikke andre Dagblade. Det vil sige, at Venstres Presse har en daglig Læsekreds paa omtrent 1½ Mill. Mennesker. Hvis De derfor ønsker Provinsens Publikum i Tale, gaar Vejen gennem Annoncer i Venstres Blade.

Sjællands Stift:

Hillerød: Frederiksborg Amts Avis
Roskilde: Roskilde Dagblad
Ringsted: Ringsted Folketidende
Holbæk: Holbæk Amtstidende
Kalundborg: Kalundborg Folkeblad
Slagelse: Sorø Amtstidende
Næstved: Næstved Tidende
Steges: Møns Dagblad
Rønne: Bornholms Tidende

Lolland Falsters Stift:

Nykøbing F.:
Lolland-Falster Folketidende
Nakskov: Tidende for Nakskov
Maribo og Rødby

Fyens Stift:

Odense: Fyns Tidende
Svendborg: Svendborg Avis
Assens: Assens Amts Avis
Nyborg: Nyborg Avis
Bogense: Bogense Avis
Faaborg: Faaborg Folketidende
Langeland: Langelands Avis
Ærø: Ærø Folkeblad

Jylland:

Thisted: Thisted Amts Tidende
Aalborg: Aalborg Amtstidende
Fjerring: Vendsyssels Tidende
Løgstør: Løgstør Avis
Mors: Morsø Folkeblad
Hobro: Himmerland
Randers: Randers Dagblad
Skive: Skive Venstreblad
Viborg: Viborg Stifts Folkeblad
Holstebro: Holstebro Dagblad
Herning: Herning Folkeblad
Grenaa: Grenaa Folketidende
Aarhus: Aarhus Amtstidende
Odder: Odder Dagblad
Skanderborg: Skanderborg Amts Avis
Silkeborg: Silkeborg Avis
Horsens: Horsens Folkeblad
Vejle: Vejle Amts Folkeblad
Kolding: Kolding Folkeblad
Fredericia: Fredericia Dagblad
Ringkøbing:
Ringkøbing Amts Dagblad
Esbjerg: Vestkysten
Haderslev: Dannevirke
Habenraa: Hejmdal
Sønderborg: Dybbøl-Posten